

Social acceptans är en nyckel för hållbar råvaruförsörjning

Vad har hänt i närtid?

- I Maj 2024 beslutade EU-kommissionen om The Critical Raw Material Act (CRMA) som syftar till att säkerställa en säker och hållbar försörjning av kritiska råvaror, och minska importberoendet.
- 2024 beslutade Sveriges regering om ett tillskott på 70 miljoner kronor till SGU (Sveriges Geologiska Undersökning) för att myndigheten ska utveckla arbetet med att främja mineralutvinning i Sverige.
- Antalet undersökningstillstånd för mineralutvinning i Sverige ökade från 750 giltiga tillstånd 2023 till 810 år 2024. Bland sökande finns även många utländska gruv- och prospekteringsbolag.

Elin Mattsson
Affärschef Gävle, Hifab

Erfaren projektledare med fokus på sociala hållbarhetsfrågor. Djup kunskap kring social och socioekonomiska effekter på lokalsamhällen i samband med gruvetableringar.

Kadri Koppel
Projektledare, Hifab

Samhällsplanerare med expertis inom social hållbarhet som bevakar Grön omställning i Norrland med extra fokus på lokalsamhällspåverkan och livsmiljöfrågor.

EU:s nya råvaruförordning har som syfte att minska importberoendet och säkra tillgången till strategiska och kritiska mineraler. Sverige har flera av dessa i berggrunden, vilket ökar intresset för prospektering. Samtidigt ses en tendens till ökat motstånd mot att ha aktiv gruvverksamhet i sitt närområde. Variationen är stor bland gruvprojekten och de lokala förutsättningarna är viktiga. För att balansera den globala efterfrågan med lokala konsekvenser krävs en djupare förståelse för social acceptans samt ett arbetssätt som möter samhällets oro med respekt och skapar utrymme för meningsfull dialog och inflytande.

Europa konsumerar en fjärdedel av världens råvaror men producerar bara tre procent, vilket utgör den lägsta självförsörjningsgraden globalt.* Elektrifiering, digitalisering och utveckling av försvar och rymdteknik driver en ökad efterfrågan av kritiska råvaror, där utebliven tillgång skulle leda till stora hinder för ekonomi och utveckling.* Med ett stort beroende av Kina och ett generellt förändrat geopolitiskt läge syftar EU:s Critical Raw Materials Act (CRMA) till att öka självförsörjningsgraden för dessa metaller och mineraler. I Sverige finns potential att bryta flera av de material som identifieras som kritiska och strategiska i CRMA, vilket gör

framtida gruvetableringar mer sannolika. Som en del i CRMA ingår kravet att nya gruv- och förädlingsprojekt ska presentera en plan för lokal samhällsacceptans, och att miljömässiga och sociala risker ska utredas och beaktas. Samtidigt erbjuds möjligheten att ansöka om status som strategiskt projekt, vilket innebär krav på en snabbare hantering av tillståndprocesser. I Sverige finns redan en lagstadgad samrådsprocess där både sakägare och allmänheten ges möjlighet att yttra sig, och oro finns för att det strategiska snabbspåret kan stå i konflikt med väl genomförd lokal dialog.

Forskning kring samhällsacceptans (social licence to operate) vid gruvprojekt lyfter tre kritiska delar för att bygga acceptans i lokalsamhället.

1. **Processlegitimitet:** Tillit till miljöprövningen och dess förmåga att skydda nuvarande och framtida generationers livsmiljö.
2. **Värdekompatibilitet:** Om lokalsamhällets identitet och hållbarhetsvision harmonierar med gruvprojektets.
3. **Rättvis fördelning av nyttor:** Om ekonomiska vinster stärker lokalsamhället eller upplevs hamna på andra platser.

Goda exempel finns där gruvverksamheten har en hög lokal acceptans. Studier som Hifab har genomfört visar att acceptansen för aktiva ►

Acceptans för nya gruvprojekt minskar

Andelen personer som är negativt inställda till att ha en aktiv gruva i sitt närområde har ökat mellan 2022 och 2024.

Andel negativt inställda 2022 **34%**

Andel negativt inställda 2024 **41%**

Källa: Novus 2024, på uppdrag av SGU.

gruvor i exempelvis Skelleftefältet är mycket hög. Gruvorna i området är möjliggörare för att bo och arbeta i glesbygd och har en långvarig närvaro som vävts samman med orternas identitet. Socioekonomiska hållbarhetsanalyser som har genomförts vid Bolidens gruvor visar att lokalsamhället ser gruvverksamheten som en regional näringslivsmotor som bidrar positivt till karriär- och arbetsmöjligheter.

Däremot finns en rad kända konfliktytor och en tendens kan ses att acceptansen för nya gruvprojekt minskar. När stora markarealer påverkas kan det ge negativ effekt på natur- och kulturvärden. Flera kommuner som berörs av gruvnäring och återindustrialisering i samband med grön omställning menar att lokalsamhället förväntas bära oproportionellt stora risker i samband med investeringar till infrastruktur, bostäder och samhällsservice.

Variationen är stor bland gruvprojekten och den sociala acceptansen beror i hög grad på lokala förutsättningar. För att

förstå dessa och ge möjlighet till meningsfull dialog och inflytande krävs strukturerat arbete med frågan. Trenden pekar mot ett ökat fokus på sociala konsekvenser där frågan blir ett helt eget strategiskt område istället för att, likt tidigare, behandlas som en del av miljöarbetet. I EU:s hållbarhetsrapporteringsramverk ESRS ses en liknande utveckling där kategorin "påverkade samhällen" fått en egen del i hållbarhetsramverket.

Att förstå den lokala kontexten och skapa förutsättningar för dialog och acceptans är en viktig del i att skapa långsiktigt förtroende för gruvnäringen. Arbetet krävs för att balansera möjligheterna som Sveriges resurser innebär, lokalt, för Sverige och för Europa, med de intressekonflikter som uppstår i närmiljön.

*SGU

13

Aktiva gruvor i Sverige 2025.

810

Antalet gällande undersökningstillstånd i Sverige vid slutet av 2024.

”

Metaller och mineral är avgörande både för den reella klimatomställningen och för att minska vårt beroende av auktoritära stater. Vi ser i våra undersökningar att allt fler inser detta. Men när produktionen av kritiska metaller och mineral nu behöver öka, behöver även den sociala acceptansen säkras långsiktigt. Tillsammans med våra medlemsbolag driver vi därför ett projekt för att stärka branschens arbete med frågor kopplat till social hållbarhet med målet om att öka mervärdet för det lokala samhället vid gruvetableringar.

Elin Sköldulf
Ansvarig Public Affairs, Svemin

Nyckelfrågor för beslutsfattare inom fastighet & samhällsbyggnad

1.

Vilka är våra risker kopplat till de råvaror som identifierats som strategiska och kritiska i Critical Raw Material Act? Vilken typ av konsekvenser skulle begränsad tillgång få?

2.

Har vår verksamhet naturresurser i värdekedjan vars utvinning har stor påverkan på lokalsamhället? Hur säkerställer vi att leverantörerna tar socialt ansvar?

3.

Hur bör vår verksamhet hantera långsiktig lokal acceptans där vi verkar? Finns ett behov av att arbeta mer metodiskt med frågan?

4.

Hur utformar vi dialog med lokalsamhället så att vi når rätt personer, och får in ett bredare perspektiv? Pratar vi med direkta sakägare, eller också samhället i stort?

5.

Har lokalsamhället fått förutsättningarna att förstå vår verksamhet?

6.

Har vi tillräcklig kunskap om vilken påverkan vi faktiskt har?